

חוות דעת על הצעת חוק המועצה להשכלה גבוהה (תיקון – פיטורי סגל אקדמי בשל הסתה או תמיכה בטרור והפחתת תקציב), התשפ"ד-2024
פרופ' מרדכי קרמניצר, עו"ד עדנה הראל-פישר, ד"ר עמיר פוקס

ההצעה מעניקה סמכויות דרקוניות למנהלי המוסדות האקדמיים ולמועצה להשכלה גבוהה לפטר אנשי סגל ללא פיצוי פיטורין או להפחית תקציבים ממוסדות שיסרבו לעשות זאת, באמתלה של "מאבק בטרור", ללא כל האיזונים המהותיים והפרוצדורליים הקיימים ביחס לעבירות ההסתה לטרור. התוצאה תהיה אפקט מצנן קשה ופגיעה חמורה בחופש האקדמי בישראל.

ההצעה שבנדון עתידה לעלות לדיון בוועדת השרים לענייני חקיקה ביום 30.6.24. אנו מבקשים להתנגד להצעה, שעלולה לתת פתח לסתימת פיות ורדיפה של אנשי הסגל האקדמי במדינת ישראל. היא מעניקה סמכויות דרקוניות למנהלי המוסדות, ולמועצה להשכלה גבוהה, לפטר אנשי סגל ללא פיצוי פיטורין או להפחית תקציבים ממוסדות שיסרבו לעשות זאת, באמתלה של "מאבק בטרור", ללא כל האיזונים המהותיים והפרוצדורליים הקיימים היום באשר לעבירות ההסתה לטרור. התוצאה תהיה אפקט מצנן קשה ופגיעה חמורה בחופש האקדמי בישראל, פגיעה מיוחדת ובלתי חוקתית בזכות לחופש ביטוי וחופש המחשבה של אנשי סגל אקדמי רק בשל היותם אקדמאים, ופגיעה בלתי חוקתית בזכות הציבור לחופש ביטוי.

עיקרי המוצע

לפי ההצעה, מנהל מוסד מוכר יפעל לפטר איש סגל אקדמי המועסק או פועל בתחומי המוסד, אם הוכח לו, לאחר שדווח לו על ההליכים שנקטו בעניין על ידי רשויות המשמעת ולאחר שקיבל את עמדת יועמ"ש המוסד ויועמ"ש המל"ג, ולאחר ששמע את איש הסגל, שאיש הסגל ביצע "הסתה לטרור" או "תמיכה בארגון טרור, במאבק מזוין או במעשה טרור של ארגון טרור, של מדינת אויב או של יחיד נגד מדינת ישראל". כמו כן, איש הסגל לא יהיה זכאי לפיצוי פיטורין ואף לא להודעה מוקדמת לפיטורין.

בנוסף, מעניקה ההצעה סמכות לוועדת המשנה לפיקוח ואכיפה של המל"ג לנקוט אמצעי אכיפה, שבהם הפחתת תקציבים, כלפי מוסד ש"הפר" את הוראות הסעיף שלעיל, דהיינו, הפר את חובתו לפטר איש סגל בהתאם לתנאים לעיל – זאת לאחר שהעניקה זכות טיעון למוסד ושקלה בין היתר את השפעת הקיצוץ על המוסד, ובאישור המועצה להשכלה גבוהה והוועדה לתכנון ולתקצוב.

עיקרי עמדתנו

בעיקרון, ראוי למחוקק להימנע ככל האפשר מהטלת הגבלות על חופש הביטוי, שכן הוא מצוי במצב של ניגוד עניינים מובנה בתחום זה. חופש הביטוי בדמוקרטיה נועד להבטיח בראש ובראשונה את הזכות לבקר את השלטון; ועוד לא נוצר שלטון שנהנה מביקורת עליו. יש, לכן, חשש מפני הפלת יתר בתחום הביטוי באופן הפוגע בזכות להתבטא ולמחות. נטל ההצדקה המוטל על המחוקק בנושא זה הוא, לכן, כבד במיוחד. ההצעה רחוקה ביותר מהרמת הנטל הזה, גם מהרמת הנטל הרגיל החל על הגבלת חירות כלשהי.

כבר בשלב התכליתי, נכשלת ההצעה כישלון חמור. ההצעה אינה מפרטת את המקרים בהם הביעו אנשי סגל והוראה במוסדות להשכלה גבוהה תמיכה והזדהות עם מעשי טרור. הניסיון של השנה האחרונה מלמד כי מה שנמצא על הכוונת הפוליטית הם התבטאויות שמטרתן לבקר את השלטון או התבטאויות

אמיר אלשטיין

יו"ר הוועד המנהל

הנשיא העשירי ראובן ריבלין

יו"ר של כבוד

יוחנן פלסטר

נשיא

ברנרד מרכוס

יו"ר בינלאומי

חברי הוועד המנהל

עו"ד ליאת אהרנסון

אלי גרוניר

פרופ' ורד וניצקי-סרוסי

ד"ר חן ליכטנשטיין

מזל מועלם

שגריר לשעבר סלי מרידור

פרופ' פאדיה נאסר אבו-אלהיג'א

עו"ד אבי פישר

ד"ר מיכל צור

יוסי קוצ'יק

המועצה הבינלאומית

פרופ' רונלד דניאלס, יו"ר

השופטת רוזלי סילברמן אבלה, קנדה

שגריר לשעבר מרטין אינדיק, ארה"ב

אן אפלכאום, ארה"ב

פרופ' ורנון בוגדנוב, בריטניה

השופטת דורית ביניש, ישראל

השופט סטיבן ברייך, ארה"ב

ד"ר ג'וזף ג'וספה, גרמניה

פרופ' משה הלברטל, ישראל

פרופ' מייקל וולצר, ארה"ב

פרופ' דובט מנקין, ארה"ב

פרופ' כריסטוף מרקוסיס, גרמניה

השופט אברהם סופר, ארה"ב

ברט סטפנס, ארה"ב

פרופ' ארווין קוטלר, קנדה

פרופ' גרהרד קספר, ארה"ב

פרופ' יהודה ריינהרץ, ארה"ב

פרופ' גבריאלה שלו, ישראל

סגני נשיא

פרופ' סוזי נבות, מחקר

פרופ' קרנית פלוג, מחקר

ד"ר ישי ג'סיסן, פרס, אסטרטגיה

עמיתים בכירים

פרופ' איתי אשר

פרופ' תמר הרמן

פרופ' נתן זוסמן (אורח)

פרופ' עמית כהן

פרופ' יותם מרגלית

פרופ' דניאל סטטמן

פרופ' בני פורת

פרופ' מרדכי קרמניצר

פרופ' גדעון דהט

ד"ר תהילה שורץ אלטשולר

פרופ' יובל שני

מייסדים

ד"ר אריק כרמן

מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ (1920-2021)

החורגות מן הקונסנזוס. היא הנותנת שלא במאבק של ממש בטרור עסקינן אלא בניסיון נואל לפגוע בחופש הביטוי ביחס להתבטאויות מרגיזות ואף מסלידות, אך שאין להן קשר של ממש למאבק בטרור או משום פגיעה באינטרס חברתי חיוני אחר. אלה הן בדיוק ההתבטאויות שהזכות לחופש הביטוי נועדה להגן עליהן. מדובר במהלך המכוון ליצור אפקט מצנן, להרתיע מפני השמעת התבטאויות החורגות מן הקונסנזוס ומאתגרות אותו, כלומר לדכא את חופש הביטוי הפוליטי במקום הכי רגיש שלו, ולערער בכך תנאי הכרחי לקיומה ותפקודה של הדמוקרטיה.

הפסול המובהק של ההצעה הוא שאין היא באה לענות על צורך חברתי אמיתי, למרות שהיא מתיימרת לכך. היא מוציאה דיבתם של אנשי האקדמיה ומוסדותיה - רעה, ללא בסיס עובדתי. היא בבחינת השמצה של המוסדות להשכלה גבוהה ועיוות המציאות. עניינה האמיתי הוא בסתימת פיות וברדיפה פוליטית, ויש בה פגיעה חמורה בדמוקרטיה הישראלית. ללא חופש ביטוי פוליטי מלא, מאבד הליך הבחירות את ערכו ומשמעותו, ולא מתקיימת דמוקרטיה גם במובן הפרוצדורלי הכי רזה שלה. ההצעה מקדמת תפיסה פוליטית פרטיקולרית, שכן יש לשער שאין בהכרח כוונה להחילה על איש סגל שעלול להסית לביצוע גינוסייד או פשעי מלחמה.

אין כל מחלוקת כי המאבק בטרור, בארגוני הטרור, בחברים בארגונים הטרור ובמי שמביעים הזדהות עם אלה ועם מעשי טרור, הוא מאבק חשוב מן המדרגה הראשונה שיש להקצות לו את מלוא המשאבים הנדרשים. חוק המאבק בטרור, תשע"ו – 2016 (להלן – חוק המאבק בטרור) כבר כיום מעמיד את מלוא הסמכויות והכלים לצורך מאבק זה. ואולם, חוק המאבק בטרור מופנה כלפי כלל האוכלוסייה וכלל המוסדות והיחידים בה, ובדין כך הוא. חוק המאבק בטרור מעגן סמכויות וכלים, בעיקרם מתחום המשפט הפלילי, ומפקיד אותם בידי גורמים המוסמכים לכך ובעלי מומחיות בתחום. אין כל צורך בהסדרים נוספים כדי להבטיח את ההתנהלות התקינה והראויה בהקשרים של שמירה על הביטחון ומניעת טרור.

הצעת החוק מבקשת ליצור הסדרים חיצוניים לחוק המאבק בטרור שאין בהם כדי לשרת באופן ממשי את המאבק הראוי בטרור, אלא לעשות שימוש בו כעלה תאנה על מנת לקדם משטר מאיים של סתימת פיות ופוליטיזציה בהשכלה הגבוהה. החוק המוצע טומן בחובו השלכות קשות ומאיימות על החופש האקדמי בישראל, על חופש הביטוי והעיסוק של מרצים באקדמיה, ועל חופש הביטוי והמחשבה באופן כללי.

למעלה מן הנדרש נציין כי בנוסף להסדרים לפי חוק המאבק בטרור, בידי המל"ג והמוסדות להשכלה גבוהה מצויות סמכויות ייעודיות להבטחת ההתנהלות התקינה והראויה של מוסדות ההשכלה הגבוהה, להבטחת קיומם של השכלה גבוהה ומחקר מדעי, להבטחת אתיקה אקדמית ותקנוני משמעת, הגנה על זכויות סטודנטים וכיוב'. אין כל הצדקה לראות בסגל אקדמי במוסדות להשכלה גבוהה משום יעד מיוחד למניעת הסתה לטרור ובאמצעים מינהליים דווקא.

עיקרי הביקורת על ההצעה

א. הסמכת מנהל מוסד להשכלה גבוהה לקבוע אם איש סגל מסית לטרור או מזדהה עם ארגון טרור, מאבק מזויין של מדינת אויב וגו': ליבת הצעת החוק מקימה סמכות עצמאית ל"מנהל מוסד" כמוגדר בחוק, לפרש את ההוראות והמונחים המגדירים הסתה לטרור והזדהות עם ארגון טרור ולהחילם על מקרים שבפניו. מנהל המוסד אינו נדרש (וממילא, אין לו את הכלים לעשות זאת) להסתמך על הליכים לפי חוק המאבק בטרור או על פרשנות שנקבעה

למונחים לפי אותו חוק. הנוסח המוצע מותיר את המונחים האלה לפרשנותם בידי מנהל המוסד להשכלה גבוהה, תוך היוועצות עם היועץ המשפטי של המוסד ושל המל"ג, ולאחר שקיבל דיווח מוועדת המשמעת. תהליך זה מבדל את המונחים הקבועים בחוק מן המשמעות והפרשנות שיוצקים להם הגורמים המוסמכים לפי חוק המאבק בטרור וגורמי אכיפת החוק ומערכת המשפט – גורמים המתמחים באכיפת איסורים רגישים אלה הכוללים הגבלה של חופש הביטוי. השפה היא עניין רגיש ומורכב, פנים רבות לה, ופעמים רבות ניתן להבין ביטויים שונים באופנים שונים. העיסוק באיסורים על ביטוי מחייב מומחיות מיוחדת. חשוב גם להדגיש כי מנהל מוסד להשכלה גבוהה איננו בהגדרה איש אקדמיה אלא הוא אדמיניסטרטור, ועל כן בהפקדת הפרשנות של דברי אנשי הסגל האקדמי בידיו יש משום פגיעה ישירה בחופש האקדמי של המוסד להשכלה גבוהה ואנשי הסגל. החוק המוצע מערער את מערכת היחסים העדינה בין המנהל האוניברסיטאי לבין הסגל האקדמי. הכפפה קיצונית של אנשי הסגל למנהל כפי שמוצע היא שיבוש חמור של מערכת היחסים הזו.

ב. בנוסף, הצעת החוק מסמיכה ועדת משנה של המועצה להשכלה גבוהה

לבקר את שיקול דעתו של מנהל המוסד ולהכריע כי המוסד הפר את הוראת החוק. לכאורה מוצע להקנות לוועדת המשנה של המועצה להשכלה גבוהה סמכות עצמאית לדון ולהכריע מטעמה היא, בשאלת משמעותו של הביטוי שהשמיע חבר הסגל. וכך, אף אם וועדת המשמעת של המוסד, היועצים המשפטיים של המוסד ושל המל"ג ומנהל המוסד היו כולם בדעה אחת כי אין כל חשש להסתה בדברי המרצה - ניתנת בהצעה הסמכות לוועדת המשנה של המועצה להשכלה גבוהה, באישור המועצה להשכלה גבוהה והוועדה לתכנון ולתקצוב – להכריע כי היתה בדברים משום הסתה וכי המוסד הפר בהחלטתו את הוראת החוק. בכך, יש כדי להכפיף בפועל את המוסדות להשכלה גבוהה ואת אנשי הסגל במוסדות להשכלה גבוהה, להתערבות חיצונית של גורמים שעלולים להתנהל באופן פוליטי. בכך יש משום איום ישיר על החופש האקדמי והמנהלי של המוסדות להשכלה גבוהה, שהוא עיקרון יסודי בהבטחת מערכת ההשכלה הגבוהה, אפשרות התרומה שלה לחברה, למשק ולביטחון המדינה, איכותה ומעמדה הבינלאומי.

ג. ההצעה תביא לפיטורי מרצים או לשלילת תקציבים ממוסדות השכלה גבוהה, ובהתייחס לכלל הביטויים של אנשי הסגל, גם מחוץ לתחומי העיסוק האקדמי שלהם, רק בשל היותם אנשי סגל אקדמי. הסדרה

ייחודית מעין זו, החורגת מן ההסדרה הכללית, טומנת בחובה איום ממשי על חופש הביטוי וחופש המחשבה במרחבים רבים: במרחב האקדמי - פגיעה לא רק באנשי הסגל האקדמי עצמם ובחופש הביטוי והמחשבה שלהם, אלא במרחב המחשבה החופשית במוסדות להשכלה גבוהה וביכולת המוסדות להשכלה גבוהה למלא את תפקידם בהכשרת סטודנטים ביקורתיים, עצמאיים מחשבתית, וכן במרחב הציבורי הכללי בו אקדמאיים הם בעלי תפקיד בתרומה מתמדת לו.

ד. הסדרה ייחודית לביטויים של אנשי סגל אקדמי לעניין איסור הזדהות עם

טרור, נפרדת, נרחבת ושונה מחוק המאבק בטרור: ההתנהגויות המקימות עילה להטלת הסנקציות על פי ליבת ההסדר שבהצעת החוק, שונות מנוסח ההתנהגויות האסורות לפי חוק המאבק בטרור ורחבות מהן במידת משמעותית במספר היבטים:

(1) לפי חוק המאבק בטרור, הזדהות או תמיכה בארגון טרור וכן

מעשה טרור כשלעצמה, אינה עבירה - חוק המאבק בטרור

כולל איזונים פנימיים בהגדרת האיסורים והעבירות, כך

ש"הזדהות, שבח או עידוד" לארגון טרור או של מעשה טרור כשלעצמם אינם בגדר עבירה. הזדהות עלולה לעלות כדי עבירה פלילית אך ורק אם מתקיים בה גם יסוד מחמיר: אפשרות ממשית שהזדהות זו תגרום לעשיית מעשי טרור או לעבירות אחרות לפי חוק הטרור - או - אם ההזדהות נעשית בפומבי ומתוך כוונה להזדהות עם ארגון טרור. אלה הם מבחנים מחמירים שמחייבים הכרעה בשאלות של אחריות פלילית, והם לא קיימים בהצעת החוק. מבחנים אלה נקבעו בחוק המאבק בטרור לאור האיזון הנדרש בין שמירה על הבטחון ובין חופש הביטוי כך שלא כל ביטוי מקומם או מרגיז הוא ביטוי אסור. גם אמירות שנויות במחלוקת מוגנות בחברה דמוקרטית. לכן עבירות הביטוי הן מהעבירות העדינות והמורכבות ביותר בדין הפלילי, הדורשות מומחיות ייחודית, ולאורך שנים עוצבו בעניין דינים שמתווים את שיקול הדעת של גורמי התביעה באשר להגשת כתבי אישום ומתווים את הכרעת הדין בבתי המשפט. השמטת היסוד ההסתברותי המחבר בין ההתבטאות לבין מעשה טרור שעלול להתבצע בעקבותיה מאיינת את האנטי חברתיות שבהתבטאות ומפקיעה את הרציונל שביסוד האיסור. יש בה כדי להעיד על ההצעה: שאין היא מבקשת למנוע טרור. לא ניתן להניח שדווקא ציבור הסטודנטים המגוון והביקורתי יושפע מהתבטאויות לעבר ביצוע מעשי טרור, במקום להגיב על דברים קשים וחמורים בביקורת חופשית ונוקבת שלהם, כפי שמתבקש בדמוקרטיה, ובמיוחד במוסד של השכלה גבוהה, שהדיון החופשי והביקורתי הוא נר לרגליו. ולכן, לא ניתן לראות בהצעה אלא התנכלות לאקדמיה ללא בסיס, ללא טעם וללא תכלית עניינית.

זאת ועוד, האיסורים בחוק המאבק בטרור דורשים מחשבה פלילית, מה שלא נדרש באיסורים המוצעים כאן.

(2) **בחוק הכללי אין כיום איסור על ביטוי המהווה "תמיכה**

במאבק מזויין של מדינת אויב או של יחיד נגד מדינת ישראל" - אלא הסעיף מועתק מסעיף 7א בחוק-יסוד: הכנסת שעניינו פסילת רשימות ומועמדים לכנסת. התוצאה של הכללת סעיף זה יוצרת סיטואציה תמוהה מאד לפיה מה שמותר לכל אדם מן הציבור אסור **דווקא** למי שהוא מרצה באקדמיה – **ואפילו לא בהקשר של עבודתו אלא בכל היבט אחר של חייו**. יש לזכור גם, שהסעיף שבחוק יסוד: הכנסת, פורש במהלך השנים בצמצום

ניכר על ידי בית המשפט העליון¹, והנסיון להעתיק נורמה חוקתית כזו, שתכליתה, הקשרה ומהותה שונה לחלוטין, לתוך סעיף העוסק בסנקציות אישיות כלפי אנשי סגל אקדמי הוא ערבוב של מין שאינו במינו.

עוד תוצאה של העתקת הסעיף מחוק יסוד הכנסת שעניינו תמיכה בארגון טרור או במעשה טרור, היא שסעיף קטן (2) בהצעת החוק לא יחול כלל על תמיכה בארגוני טרור או מעשי טרור של יהודים, אם הם אינם פועלים "נגד המדינה" אלא כנגד

¹ קרמניצר וגל, פסילת רשימות ומועמדים – הגנה על הדמוקרטיה או פגיעה בה?, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2019.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

פלסטינים או אחרים. מדובר בהסדר מפלה, שיש בו כדי לפגוע באופי המוסרי של המאבק בטרור, שחשיבותו רבה מאד.

(3) **העדר אישור של היועץ המשפטי לממשלה** - לפי חוק המאבק בטרור, כל הגשת כתב אישום בעבירות ביטוי מחייבת **אישור מוקדם של היועץ המשפטי לממשלה**, קרי, שיקול הדעת של התובע הכללי של מדינת ישראל. בכך מושגות מספר מטרות: שליחת מסר לפיה שימוש בעבירות ביטוי היא מעשה שנעשה לאחר שיקול דעת והיוועצות בגורמים הבכירים ביותר שלהם ישנה מומחיות מיוחדת בעבירות אלה; אחידות במדיניות ומניעת אישומים שרירותיים; מניעת שימוש בעבירות ביטוי לרדיפה פוליטית ולהשתקה. **הצעת החוק אינה כוללת כל דרישה לאישור היועץ המשפטי לממשלה בשום שלב של המנגנון המוצע ובכך היא מאפשרת פגיעה קשה**: היא מאפשרת רדיפה של אנשי סגל אקדמי על ידי גורמים מנהליים בעקבות ביטויים גבוליים, ללא שיקול דעת של גורמי המקצוע המומחים לתחום ובלא התאמה למדיניות הכללית בנושא התבטאויות דומות, ותוך איום חמור ספציפי על חופש הביטוי האקדמי.

ה. **יצירת מסלול מנהלי, בלתי תלוי בקיומם של הליכים פליליים לפי חוק המאבק בטרור**: ההתנהגויות האסורות לפי חוק המאבק בטרור מובילות להליכים פליליים המתקיימים בידי גורמי האכיפה, נבחנים בידי גורמים משפטיים מומחים לנושא ומוכרעים בבתי משפט. מנהל המוסד להשכלה גבוהה או וועדת המשנה לפיקוח ואכיפה של המועצה להשכלה גבוהה אינם אמונים מתוקף תפקידם ותחומי האחריות שלהם בהכרעה בסוגיות אלו, משום שאין להם את הכלים והמומחיות לכך, שאינם נתונים גם בידי הגורמים שעמם עליהם להתייעץ או לקבל אישור לפי המוצע בהצעת החוק.

ו. **יצירת מסלול מנהלי, המבקש לעקוף את ההליכים משמעתיים המעוגנים בדין הקיים**: ההליכים המוצעים מבקשים ליצור מסלול עוקף גם לדיני המשמעת ולהליכים על פיהם, אשר כבר כיום מבטיחים את ההתנהלות התקינה של המוסדות להשכלה גבוהה, וודאי שיש במסגרתם גם כלים להבטחת התנהלות אתית, למניעת המשך הוראה על ידי מי שמורשע בפלילים ועוד. הדין המשמעותי נועד להבטיח את האינטרסים לקיום ראוי של מערכת ההשכלה הגבוהה באמצעות הליכים הוגנים, המאפשרים תגובות משמעותיות מידתיות (ההולמות ותואמות את מידת החומרה של המעשים) תוך הגנה מפני פוליטיזציה, מפני פגיעה בשיקול הדעת המקצועי של אנשי הסגל האקדמי והגנה על זכויותיהם לחופש עיסוק ולחופש ביטוי, ומתוך הבנה עמוקה לדרכי ההתנהלות האקדמיות. אין מקום לקביעת מסלול מנהלי העוקף אותם, המתיר סנקציות כבדות ועל פניו בלתי מידתיות ואינו קובע הליכים מתאימים להגנה על אלה העלולים להיפגע.

ז. **סמכויות שלילת תקציבים והפגיעה הבלתי מידתית הטמונה בהם**:

הסמכות המוצעת להגבלת מימון או שלילתו על פי שיקול דעת וועדת משנה של המועצה להשכלה גבוהה, באישור המועצה להשכלה גבוהה והוועדה לתכנון ולתקצוב, עניינה בעירוב מין שאינו במינו וביצירת הבחנה בלתי ראויה בין מוסדות מתוקצבים להשכלה גבוהה לבין אלה שאינם מתוקצבים.

ראשית, יש להבהיר כי המועצה להשכלה גבוהה אינה עוסקת בתקצוב מוסדות להשכלה גבוהה. סמכות זו נתונה בידי הוועדה לתכנון ולתקצוב שהיא וועדה הפועלת לפי סעיף 17 לחוק ומוסמכת גם בהחלטת ממשלה לענין זה. המועצה להשכלה גבוהה עוסקת בהערכת איכות ההוראה והמחקר

ועמידת המוסדות להשכלה גבוהה בתקינה ובכללים הקבועים על ידה לשם הבטחת איכות ההוראה והמחקר, בין שהמוסד להשכלה גבוהה מתוקצב ובין שלא. לכן, וועדת המשנה לפיקוח ולאכיפה אינה מופקדת על תקצוב ואינה עוסקת בתקצוב ואין זה מתאים שתעסוק בקיצוצים בתקצוב. ומן העבר השני – אם אמנם נשקפת סכנה מיוחדת מאנשי סגל אקדמי בכל האמור בחופש הביטוי האקדמי המוקנה להם, לא ברור מדוע יש להפעיל סנקציות של קיצוץ תקציבים שממילא יוחלו רק על מוסדות מתוקצבים.

עצם הסנקציה של קיצוץ בתקציבים היא סנקציה יוצאת דופן בהשלכותיה על מוסדות השכלה גבוהה ומחקר, על העסקת אנשי סגל אקדמי ועל מימוש זכויות לחופש ביטוי, חופש מחשבה ונגישות להשכלה. אם תתקבל הצעת החוק, היא תאפשר איום בפגיעה קשה על פעילותו של מוסד להשכלה גבוהה על יסוד שיקול דעת פוליטי על סמך תנאים עמומים ורחבים. מדובר בפגיעה בלתי מוצדקת במוסדות להשכלה גבוהה, המלמדת - יותר מכל דבר אחר - על יחס עויץ כלפיהם וכלפי המרחב האקדמי.

ההצעה היא פגיעה באקדמיה הישראלית, במחקר, ובהוראה

כדי שהאקדמיה תוכל למלא את שליחותה החברתית, במחקר ובהוראה, עליה להתנהל במרחב פתוח, שבו מתנהל שיח חופשי, תוך בחינה יסודית ובלתי מוגבלת של הנחות יסוד מקובלות. רק כך תיתכן קדמה מדעית. חופש המחשבה והיצירה המדעית אינו ניתן לחלוקה. אם מדכאים אותו בהקשר אחד, הפגיעה בו היא כללית. מדינה השואפת לקדמה מדעית חייבת להבטיח, לכן, את הרוח החופשית במוסדות אקדמיים שלה - הרוח הבלתי כנועה, הבלתי מפוחדת והבלתי מהוססת.

ההצעה עושה ההפך מכך, ולכן היא פוגעת בציפור הנפש של השליחות האקדמית. קבלתה תפגע גם במעמד האקדמיה הישראלית בעולם המדע, מעמד שאין ערוך לחשיבותו. ההצעה מגלמת יחס עויץ ומתנכר כלפי האקדמיה הישראלית. קשה שלא לראות בה ביטוי למגמה הקיימת במשטרים פופוליסטיים-אוטוריטריים-לאומניים לסמן את האקדמיה כאויב שיש לפגוע בו, להשתלט עליו ולשלול את עצמאותו.

סיכום

לסיכום, אנו סבורים שההצעה תפגע קשות בחופש הביטוי ובחופש האקדמי בישראל, במוסדות להשכלה גבוהה, במדע ובהוראה. זו פגיעה קשה, שאינה נחוצה כלל ושאינה בה כדי לקדם את המאבק בטרור או אינטרס חברתי לגיטימי אחר.

לא רק שאין לה תכלית ראויה. תכליתה האמיתית - סתימת פיות ורדיפה פוליטית. ההצעה היא נזק נטו. אין צריך לומר שגם מבחינת תנאיה המהותיים וגם מבחינת התהליך – חסרים בה האיזונים החיוניים שיש בדינים הקיימים העוסקים בהגבלת ביטוי, ולכן היא גם בלתי חוקתית באופן מובהק. מתחייב לדחות את ההצעה.